

УДК 32:008

Olszanecka Natalia**INDYJSCY DALICI –
PROBLEM TOŻSAMOŚCI POLITYCZNEJ****Ольшанецька Н.****ІНДІЙСЬКІ ДАЛІТИ –
ПРОБЛЕМА ПОЛІТИЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ**

Мета статті полягає у тому, щоб прослідкувати політичну ідентичність найнижчої верстви індійського суспільства, тобто далітів. Ключову частину статті буде складати аналіз їх політичної активності. З одного боку, підкреслено роль сучасних далітів у політичному житті Індії, їх виборчих програм та прагнень щодо поліпшення умов життя спільноти, до якої належать. З іншого боку, простежено державні програми, які адресовані до осіб, що знаходяться поза кастовою системою. Теза, яку ставить автор, звертає увагу на те, що політична ідентичність далітів зміцнюється завдяки їх політичній активності.

Ключові слова: Індія, даліти, політична ідентичність, кастова система.

Ольшанецкая Н.**ИНДИЙСКИЕ ДАЛИТЫ –
ПРОБЛЕМА ПОЛИТИЧЕСКОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ**

Цель статьи состоит в том, чтобы проследить политическую идентичность самой низкой касты индийского общества – далитов. Ключевую часть статьи составляет анализ их политической активности. С одной стороны, подчеркивается роль современных далитов в политической жизни Индии, их избирательных программ и стремлений улучшить условия жизни общности, к которой они принадлежат. С другой стороны, рассмотрены государственные программы, которые адресованы к личностям, находящимся вне кастовой системы. Автор ставит тезис, что политическая активность далитов укрепляется благодаря их политической активности.

Ключевые слова: Индия, далиты, политическая идентичность, кастовая система.

Olszanecka N.

INDIAN DALITS – THE PROBLEM OF POLITICAL IDENTITY

The aim of this article is to trace the political identity of the lowest layer of Indian society – Dalits. A key part of the article will be an analysis of their political activity. On the one hand, I will show the role of the Dalits in the political life of India, their election programs and efforts to improve the living conditions. On the other hand, I will investigate state programs targeted at persons who are outside the caste system. My thesis is that the Dalit political identity is strengthened by increased political activity.

Key words: *India, Dalits, political identity, cast system.*

Celem nierniejszego artykułu będzie przesledzenie tozsamosci politycznej najnizszej warstwy indyjskiego spoleczenstwa, czyli *Dalitów*, nazywanych takze Nietykalnymi. Nalezzy podkreślić, iż zgodnie z tradycyjną ideologią hinduizmu znajdujają się oni poza systemem kastowym. Pierwszym krokiem będzie przeanalizowanie realiów obowiązujących w demokracji indyjskiej. Jej kształt i niektóre zasady mogą wydawać się bowiem odległe od standardów zachodnich. Następnie przedstawiony zostanie status społeczny *Dalitów*. Kluczową część artykułu stanowić będzie jednak analiza aktywności politycznej Nietykalnych. Z jednej strony podkreślona zostanie rola *Dalitów* obecnych w życiu politycznym Indii, ich programów wyborczych oraz starań na rzecz poprawy warunków życia społeczności, z której się wywodzą. Z drugiej strony przesledzone zostaną programy państwowe adresowane do osób znajdujących się poza systemem kastowym. Tezą jaką stawiam w niniejszej pracy jest stwierdzenie, iż tozsamosć polityczna *Dalitów* umacnia się poprzez wzmożoną aktywność polityczną.

Termin tozsamosć wprowadził do opracowań naukowych E. H. Erikson [1, s. 9]. Dziś najczęściej przywołuje się jednak rozumienie tego pojęcia w ujęciu J. Mizgalskiego. Badacz pisze: «tozsamoscią ogólnoludzką nazywamy identyfikowanie się jednostki i zbiorowości ludzkich z rodzajem ludzkim na płaszczyźnie więzi naturalnej i wspólnotowej, a w obrębie tych zbiorowości identyfikowanie się jednostek z owymi zbiorowościami, jednocześnie żywiąc poczucie odróżnienia się od pozostałych jednostek określonej zbiorowości» [2, s. 19]. Tozsamosć polityczna pośredniczy natomiast pomiędzy stanem umysłu a świadomością ludzką, nie odwzorowuje więc rzeczywistości. W ujęciu B. Misztala tozsamosć ta jest rodzajem nagromadzonych umiejętności ułatwiających rozpoznanie swej odrębności lub podobieństwa oraz zdobytych

kwalifikacji poznawczych pozwalających określić własne miejsce w rzeczywistości. J. Mizgalski wśród politycznych cech tożsamości wyróżnia m.in. system działań zmierzających do osiągnięcia zamierzonych celów; procesy i działania polityczne; stosunki społeczne i polityczne czy determinanty polityki (ideologia, prawo, moralność) [3].

Słowo «Dalit» jest terminem obejmującym wszystkie osoby uważane za «nietykalne» w Indiach. Dalici nie tworzą jednej kasty. Tradycyjnie do warstwy tej przynależą różne grupy osób, które oryginalnie nie były członkami systemu kastowego [4, s.108]. Określenie «Nietykalni» jest natomiast stosowane relatywnie rzadko, gdyż niesie ze sobą negatywne konotacje. Należy jednak zaznaczyć, iż w oficjalnych dokumentach indyjskich nie stosuje się terminu «Dalit», a wyłącznie pojęcie «Nietykalny» [5, s. 4].

Według badań z 2001 r. liczba *Dalitów* wynosiła 16,2% ogółu ludności, co oznacza, iż ok. 200 mln mieszkańców Indii jest uznawanych za grupę defaworyzowaną i stanowi przedmiot dyskryminacji społecznej. Nietykalni zamieszkują wszystkie stany i okręgi, a ich najwyższy odsetek zanotowano w Pendżabie (29%). Według sondaży 3/4 z nich pracuje w rolnictwie [6]

Demokracja «po indyjsku»

Bez względu na zapisy konstytucyjne, w praktyce politycznej w Indiach istnieje układ sił i stosunków między poszczególnymi organami, który decyduje o kształcie systemu. Dzięki temu różne grupy (kastowe, etniczne, religijne, przedstawiciele biznesu) wywierają presję na władzę i mogą realizować swoje cele. K. Dębnicki wymienia rodzaje problemów, które mają wpływ na władzę w Indiach, są to: konflikty na styku stany-centrum, konflikt związany z laickością państwa, specyficzne zrozumienie roli przywódcy oraz miejsce kast w strukturze władzy. Konflikt centrum – stany dotyczy przede wszystkim problemu dominacji. Wydaje się, że władze kraju nie są pewne, czy rząd centralny powinien narzucać swoją wolę oraz szczegółowe rozwiązania różnym częściom składowym republiki, czy odwrotnie. Dominacja centrum przejawia się w konflikcie z partiami sprawującymi władzę w stanach. Najczęściej są to presje gospodarcze, ograniczenia dotacji budżetowych, albo zwlekanie z realizacją projektów [7, s. 112-119].

Pojęcie laickości, zwłaszcza w kontekście Indii, jest niezwykle trudne do zdefiniowania. Laickość po indyjsku nie oznacza bowiem odjęcia się od sacrum. Oznacza ona równe traktowanie i szacunek wobec wszystkich religii. Ideologia rządzącego po uzyskaniu przez Indie nie-

podległość Kongresu zakładała ścisły rozdział religii od państwa. Wydawała się ona wówczas solidną zaporą przed eskalacją przemocy. W latach późniejszych, politycy głównych partii coraz częściej odwoływali się do symboliki religijnej, co bywało interpretowane jako znak poparcia udzielonego jednej ze stron. W kwestii roli przywódców zauważyć należy, iż w Indiach istnieje wąskie grono osób wykształconych zajmujących zazwyczaj kluczowe stanowiska w państwie, co wpływa na to, że politycy bardzo często nie są w żaden sposób połączeni z masami. Polityka ma w Indiach spersonalizowany charakter. Czynnikiem utrudniającym rozwój demokracji w «zachodnim stylu» jest potrzeba społeczeństwa indyjskiego posiadania silnego władcy [7, s. 123-131].

Najważniejszym z punktu widzenia niemiejszej pracy wydaje się wyjaśnienie jednego z paradoksów indyjskiego systemu politycznego, czyli istnienia «demokracji kastowej». Jedną z fundamentalnych przeszkód w implementacji demokracji w Indiach jest tradycyjna zasada nierówności ludzi. Przynależność do określonej kasty jest przesądzona już w momencie narodzin. Kasty mają olbrzymie znaczenie w systemie politycznym współczesnych Indii. Zajmują się oni lobbieniem politycznym w celu uzyskania maksimum korzyści swoich członków [8, s. 398]. Badacze twierdzą, że istnieje około 6-10 tys. kast, choć według niektórych danych jest ich nawet 100 tys. Grupa kastowa pozostaje podstawową jednostką organizacji społecznej, mimo iż państwo formalnie nie uznaje zróżnicowania kastowego. Czynnikiem, który mobilizuje niższe warstwy do brania udziału w życiu politycznym jest afirmacyjna polityka rządu [9, s. 92-93].

Status społeczny *Dalitów*

W ramach tradycyjnego indyjskiego społeczeństwa *Dalici* byli zawsze związani z zawodami uznawanymi za rytualnie «nieczyste». Do kategorii tej zalicza się przede wszystkim czynności, które wymagają: odbierania życia innym stworzeniom (np. rybacy i rzeźnicy); zabijania bydła lub usuwania padłych krów; stykania się ze śliną, moczem i kałem, czy nawet potem człowieka (np. sprzątacze latryn, pracze). Podczas wykonywania swoich obowiązków *Dalici* sami stawali się «nieczystymi», a nieczystość ta była uznana za zaraźliwą. W rezultacie Nietykalni byli izolowani i niedopuszczaniu do udziału w życiu społeczności hinduskiej. Nie mogli wchodzić do szkół, świątyń, a nawet zabraniano im wstępu do niektórych miast. Zazwyczaj mieszkali w wydzielonych dzielnicach lub w odosobnionych wsiach. Ze względu na izolację od reszty społeczeństwa hinduskiego wielu *Dalitów* zastanawiało się, czy

w dalszym ciągu pozostają wyznawcami hinduizmu. Tradycyjnie byli bowiem wyłączeni z wielu działań postrzeganych jako centrum religii wedyjskiej [10].

Po raz pierwszy tradycyjny podział społeczeństwa indyjskiego odrzucili Gautama Budda i Mahawira, których nauki zostały później nazwane buddyzmem i dżinizmem. Ich filozofia aktywnie wspierała udział *Dalitów* w życiu publicznym. Od XIX w. można mówić już o powstaniu ruchu emancypacji Nietykalnych. Pierwsza faza dotyczyła głównie uzyskania przez nich możliwości dostępu do świątyń. Orędownikiem rozwiązania systemu kastowego był przede wszystkim M. Gandhi, który wspierał m.in. utworzenie wspólnych elektoratów dla całego społeczeństwa indyjskiego. Prawa *Dalitów* i przedstawiciele pozostałych kast zostały oficjalnie wyrównane dopiero w Konstytucji Indii [11, s. 300].

Od 1950 r. Indie przyjmowały przepisy i inicjatywy społeczne mające na celu ochronę i poprawę warunków społeczno-ekonomicznych populacji Nietykalnych. Działania te przyniosły pozytywne rezultaty. Zaznacza się, iż ok. 10% najwyższych stanowisk w kraju zajmują *Dalici*. Pracują w agencjach rządowych i prywatnych przedsiębiorstwach. Jakość ich życia w 2001 r., w zakresie wskaźników tj. dostęp do opieki zdrowotnej, długości życia, wykształcenie, dostęp do wody pitnej, była statystycznie podobna do ogólnej populacji. Należy także zwrócić uwagę na fakt, iż wielu *Dalitów* osiągnęło pewien stopień zamożności, ale nadal pozostają wśród nich ogromne rzesze ubogich. Mniej optymistyczne badania wskazują, iż blisko połowa populacji Niedotykalnych mieszka poniżej poziomu ubóstwa, a 62% z nich stanowią analfabeci. Mimo zatrudnienia w rolnictwie, ich gospodarstwa są na tyle nieefektywne, iż nie mogą oni wyżywić swoich rodzin. Ponadto *Dalici* są ofiarami wielu zbrodni, których większość nie jest zgłaszana na policję z powodu wszechobecnego strachu [12, s. 529–542].

Podkreśla się, iż dyskryminacja Nietykalnych jest bardzo widoczna, zwłaszcza w sferze prywatnej na obszarach wiejskich. Organizacje rządowe i pozarządowe podejmują działania mające na celu przyspieszenie integracji *Dalitów* z resztą społeczeństwa. Coraz więcej grup i przywódców religijnych opowiada się za całkowitym «wykorzeniem» systemu kastowego ze świadomości społecznej. Najwięcej kontrowersji nadal budzi bowiem uczestnictwo Nietykalnych w obrządkach hinduistycznych, zwłaszcza tych odbywających się w świątyniach. W sferze publicznej dyskryminacja jest natomiast trudniej dostrzegalna. Niektórzy *Dalici* zamieszkujący duże miasta z sukcesem zintegrowali się z resztą społeczeństwa [13].

Aktywność polityczna *Dalitów*

Konstytucja Indii głosi, iż praktyka «nietykalności» jest nielegalna, a za jej stosowanie grozi kara (art. 17) oraz, że każdy obywatel ma prawo do życia i wolności, włączając w to prawo do godności (art. 21). Również w Konstytucji znajduje się zapis o rezerwacji miejsc dla *Dalitów* w parlamencie i na innych szczeblach władzy państwowej (art. 330). Polityka rezerwacji miejsc ma według rządu zaradzić niesprawiedliwości związanej z niskim statusem *Dalitów*. W celu umożliwienia proporcjonalnej reprezentacji w organach stanowych i instytucjach federalnych zastrzega się, iż 22,5% mandatów w rządzie federalnym, legislaturze stanowej, niższej izbie parlamentu i ośrodkach edukacyjnych przynależy osobom będącym tradycyjnie poza systemem kastowym. Późniejsze poprawki do Konstytucji umożliwiają również zapewnienie miejsc *Dalitom* w radach wiejskich i samorządach gminnych [14, s. 290-293].

Jednym z najważniejszych aktów prawnych, które mają na celu walkę z nierównością między osobami wykluczonymi, a pozostałymi kastami jest *Ustawa o zapobieganiu aktom okrucieństwa* z 1989 r. (ang. The Prevention of Atrocities Act). Dokument przyznaje, że relacje między-kastowe są definiowane przez przemoc zarówno systemową, jak i przypadkową. W Ustawie sklasyfikowano specyficzne przestępstwa przeciwko poszczególnym kastom i *Dalitom* oraz określono katalog kar. Celem tych działań było ograniczenie i karanie przemocy wobec warstw defaworyzowanych. Ustawa zwraca uwagę na przypadki przemocy fizycznej oraz upokorzenia, które dotyczą przede wszystkim *Nietykalnych* zamieszkujących obszary wiejskie. Przemoc systemowa obejmuje natomiast pracę przymusową, odmowę dostępu do wody i innych obiektów publicznych oraz wykorzystywanie seksualne *dalickich* kobiet. Ustawa powołuje także specjalne sądy, które mają rozpatrywać przypadki przemocy między-kastowej. Zgłasza także potrzebę szkolenia wykwalifikowanych funkcjonariuszy aby mogli skutecznie monitorować i zapewniać egzekwowanie prawa. W praktyce postanowienia Ustawy nie są jednak realizowane. Policję charakteryzuje szczególna niechęć do rejestracji wykroczeń wymienionych w dokumencie. Pomimo przepisów antydyskryminacyjnych wielu *Dalitów* w Indiach nadal cierpi z powodu dyskryminacji społecznej, obecnej zwłaszcza w zatrudnieniu, edukacji i opiece zdrowotnej [15].

Rząd Indii próbował również zwiększyć samowystarczalność nuboższej ludności poprzez pomoc finansową na otwarcie własnej działalności. Wprowadzono system niskoprocentowych pożyczek dla osób otwierających własne przedsiębiorstwa. Wśród ofert znajdują się także

stypendia dla studentów-*Dalitów* oraz program edukacji specjalnej. W ramach programu rozwoju planuje się natomiast zwiększenie umiejętności czytania i pisania wśród dziewcząt i chłopców z terenów wiejskich. Mimo dużej ilości akcji rządowych przeznaczonych dla grup defaworyzowanych podkreśla się ich małą skuteczność z powodu niechęci społecznej, korupcji i nieefektywnego systemu wdrażania [14, s. 330-333].

W kwestii aktywności politycznej, faktem jest iż *Dalici* są obecni na wszystkich szczeblach politycznych w Indiach. Wśród tej grupy znajduje się kilka wybitnych jednostek, którym udało się osiągnąć sukces. Problemem są inne przejawy aktywności politycznej *Dalitów* poza wyborami [16]. Udział w życiu politycznym jest bowiem procesem wskazującym na rozwój społeczeństwa obywatelskiego. Kwestią problemową jest to, iż udział *Dalitów* w życiu politycznym jest swego rodzaju wyjściem poza ich tradycyjną rolę. Dalickie ruchy na rzecz równości namawiają osoby pozostające na marginesie społecznym do zwiększania swojego udziału w polityce i sprawach społecznych. Afirmacyjna polityka rządu polegająca na rezerwacji miejsc umożliwia Dalitom uzyskanie świadomości o możliwości decydowania o własnym losie. Jak podkreślają specjaliści, w społeczeństwie, w którym pewne grupy tradycyjnie znajdują się poniżej innych, mobilizacja do walki o własne interesy jest niezbędna dla funkcjonowania systemu demokratycznego [17].

Największym sukcesem politycznym warstw wykluczonych było wybranie na prezydenta Indii *Dality* – K. R. Narayanan’a w 1997 r. Po objęciu urzędu stał się on orędownikiem przyznania pomocy klasom najuboższym. Prezydent Narayanan w swoich przemówieniach konsekwentnie przypominał narodowi o jego obowiązkach i zobowiązaniach wobec *Dalitów*, mniejszości i biednych. Zwracał uwagę na przejawy agresji, tj. zbrodnie wobec kobiet i dzieci, dyskryminację kastową, niszczenie środowiska, korupcje oraz łamanie praw człowieka. Prezydent Narayanan przy różnych okazjach mówił o sytuacji *Dalitów* i innych zacofanych warstw społeczeństwa. Jego zdaniem polityka rezerwacji miejsc w edukacji i sektorze publicznym nie przynosiła zadowalających efektów ze względu na zakłócenia administracyjne i obawy klas uprzywilejowanych [18].

Kolejnym sukcesem politycznym było wybranie w 2007 r. K. Mayawati na stanowisko premiera rządu jednego z najbardziej zaludnionych indyjskich stanów – Uttar Pradesh. W wyborach udało się jej uzyskać poparcie najwyższej z kast – braminów. W ramach programu reform społecznych, K. Mayawati opowiadała się za rezerwacją miejsc dla ubogich, a także dla kast objętych pierwotnym planem rezerwacji (należą-

cych do tzw. Scheduled Castes and Scheduled Tribes). Sukces K. Mayawati doprowadził do spekulacji o niej jako potencjalnym przyszłym premierze państwa [19].

Największą organizacją walczącą o prawa *Dalitów* jest Krajowa Kampania Dalickich Praw Człowieka. Ruch ma na celu ochronę i promowanie praw Nietykalnych w Indiach i innych krajach, gdzie system kastowy niekorzystnie wpływa na defaworyzowane klasy. Współpracuje ona także z Międzynarodową Komisją Praw Człowieka ONZ. Organizacji udało się dołączyć kwestie kastowości do planu obrad Światowej Konferencji przeciwko Rasizmowi, która obradowała w Durbanie w 2001 r. Podniesienie tego problemu nie obyło się bez sprzeciwu ze strony rządu Indii [20].

Jak wynika z powyższej analizy *Dalici* są grupą społecznie defaworyzowaną jednak doświadczającą afirmacyjnej polityki ze strony indyjskich władz. Ich pozycja diametralnie zmieniła się w ciągu ostatnich 50 lat, nadal jednak pozostają oni w tyle za pozostałymi kastami. Dzięki działaniom rządowym mającym na celu zapewnienie im edukacji i udziału w życiu politycznym, stali się dość silną politycznie grupą. Ich tożsamość polityczna stopniowo się umacnia a *Dalici* osiągają znaczące sukcesy polityczne. Biorąc pod uwagę fakt, iż *Dalici* zajmują coraz ważniejsze pozycje w państwie trudno jednak mówić o dyskryminacji w przestrzeni publicznej. Programy tworzone przez rząd bardzo powoli zmieniają sytuację społeczną. Problem udziału politycznego Nietykalnych wpisuje się w ogólne trendy indyjskiej demokracji. Od czasu uzyskania niepodległości Indie zmagają się w wieloma problemami. Jednak warto zwrócić uwagę na fakt, iż większość grup społecznych ma dostęp do władzy i zajmuje «wybieralne» stanowiska.

Література:

1. Erikson E. H., Dzieciństwo i społeczeństwo, Poznań 2000.
2. Mizgalski J., Tożsamość polityczna. Stadium zjawiska, Toruń 2008.
3. Suliga Z., Tożsamość polityczna w dobie globalizacji, http://www.smartlaw.eu/knp/index.php/publikacje/106-tosamo-polityczna-w-dobie-globalizacji#_ftn4
4. Premasagar V., Indian Experience in Translation and Interpretation of Some Biblical Passages, Chennai 2002.
5. Mendelsohn O., Vicziany M., The untouchables: subordination, poverty, and the state in modern India, Cambridge 1998.
6. Zelliot E., India's Dalits: Racism and Contemporary Change, «Global Dialogue», Vol. 12, No 2, <http://www.worlddialogue.org/content.php?id=490>.

7. Dębnicki K., Konflikt i przemoc w systemie politycznym niepodległych Indii, Warszawa 2000.

8. Kłodkowski P., O pęknięciu wewnątrz cywilizacji: ideologiczny spór między modernistami a fundamentalistami w islamie i hinduizmie w XX i na początku XXI wieku, Warszawa 2005.

9. Zajączkowski J., Indie w stosunkach międzynarodowych, Warszawa 2008.

10. Das N. K., Cultural Diversity, Religious Syncretism and People of India: An Anthropological Interpretation, <http://www.bangladeshsociology.org/BEJS%203.2%20Das.pdf>.

11. Grover V., Sociological Aspects Of Indian Political System, 1989.

12. Singh D., Development of scheduled castes in India – a review, «Journal of Rural Development» no. 28 (4)/2009.

13. India: "Hidden Apartheid" of Discrimination Against Dalits, Human Rights Watch, 27 May 2002, <http://www.hrw.org/legacy/english/docs/2007/02/13/india15303.htm>

14. Narula S., Equal by law, unequal by caste: the «untouchable» condition in critical race perspective, «Wisconsin International Law Journal», Vol. 26, No. 2.

15. The Prevention of Atrocities Act: Unused Ammunition, Hrcd.net. 31 August 2003, <http://www.hrcd.net/sahrcd/hrfeatures/HRF83.htm>.

16. Sikand Y., The 'Dalit Muslims' and the All-India Backward Muslim Morcha, «Qalander», September 2003, <http://www.indianet.nl/dalmusl.html>.

17. Kumar L., Political participation of dalits in Nawanshehar and Patiala, http://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/3691/12/12_chapter%206.pdf,

18. Narayanan K. R., Address to the nation on the golden jubilee of the Republic, 26 January 2000, http://www.experiencefestival.com/a/K_R_Narayanan_-_Presidency/id/1542642.

19. Why Mayawati is wooing the Brahmins, Rediff News, 28 March 2007, <http://www.rediff.com/news/2007/mar/28chandra.htm>.

20. About NCDHR, <http://www.ncdhr.org.in/aboutncdhr/index.html/?searchterm=durban%202001>.